

OLGA PŁASZCZEWSKA

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

ORCID: 0000-0002-0814-2762

„To, co pozostało...” – o rękopisach i maszynopisach w archiwum domowym Alfreda Jesionowskiego¹

Streszczenie

Celem artykułu było przedstawienie części literackiego i materialnego dziedzictwa Alfreda Jesionowskiego przechowywanego w archiwum rodzinnym. Omówiono złożoną biografię prawnicowego pisarza i krytyka literackiego, nauczyciela, dziennikarza radiowego i eksperta w dziedzinie stosunków polsko-niemieckich oraz jego działalność na polskim Śląsku w okresie międzywojennym. Artykuł prezentuje zawartość domowego archiwum pisarza, zarówno artefakty materialne, jak i literackie, które zachowały wdowa i jego córki. Szczególny nacisk położono na archiwalia obejmujące pisma Jesionowskiego (maszynopisy i rękopisy), jego publikacje i ich recenzje oraz korespondencję ze środowiskiem literackim okresu międzywojennego. Przytoczono fragmenty listów Alfreda Jesionowskiego z czasów wojny z więzienia gestapo. Omówiono i skomentowano znaczenie badania zawartości archiwum Jesionowskiego w kontekście historycznym i kulturowym.

Słowa kluczowe

Alfred Jesionowski, dziedzictwo rękopiśmienne, korespondencja literacka, literatura i kultura dwudziestolecia międzywojennego, Śląsk w badaniach historycznoliterackich

¹ Zrealizowano w ramach stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

1. Alfred Jesionowski i jego spuścizna

Konferencja *Stulecie polskich instytucji kultury na Górnym Śląsku* to doskonała okazja, by podjąć refleksję także nad „instytucjami” w znaczeniu przenośnym – czyli osobami, których działalność na rzecz kultury nie mieści się w granicach zwykłego inteligenckiego zainteresowania życiem artystycznym, naukowym i społecznym regionu, lecz staje się formą powszechnie rozpoznawanego oddziaływania edukacyjnego i służby obywatelskiej. Taką postacią w okresie dwudziestolecia międzywojennego i okupacji niemieckiej był Alfred Jesionowski (1902–1945?), którego z racji jego zaangażowania i znajomości spraw śląskich nazywano, jak przypomina Krystyna Heska-Kwaśniewicz, „Małym Instytutem Śląskim”². Tego popularnego przed wojną nauczyciela szkół średnich i publicysty związanego z „Prosto z Mostu”, który w latach 1927–1939 uczył w gimnazjach w Lublińcu, Mikołowie, Pszczynie i Mysłowicach³, a przy tym uprawiał krytykę literacką, występował w Polskim Radio z autorskim cyklem *Gawęd o literaturze*, zaś przez całą okupację działał w konspiracji i za swoją działalność zapłacił życiem⁴, nie trzeba w szczególności na łamach „Książnicy Śląskiej” przypominać. Znaczna część jego rękopiśmiennej spuścizny – przekazana przez wdowę po krytyku, Łucję, młodej badaczce, Urszuli Gumule, która opracowała pierwszą i jak dotąd jedyną bibliografię jego publikacji⁵, a zamierzała (pod kierunkiem prof. Jana Kazimierza Zaremby) poświęcić jego twórczości doktorat, co ze względu na ówczesną sytuację polityczną nie doszło do skutku⁶ – znajduje się w zbiorach Biblioteki Śląskiej. Jesionowski jest też obecny w śląskiej myśli historycznej i literaturoznawczej. Zawdzięcza to pracom takich osób, jak wspomniana już dr Urszula Gumuła, prof. dr hab. Krystyna Heska-Kwaśniewicz, dr Barbara Pytlós, a także, *last but not least*, zastępowi anonimowych bibliotekarzy i archiwistów pod kierunkiem dr Barbary Maresz. Publikacje i wzmianki na jego temat pojawiały się niejednokrotnie na łamach powojennego „Zarania Śląskiego” i w opracowaniach katowickiego Oddziału IPN. Na zachowany dorobek Alfreda Jesionowskiego składają się jednak nie tylko rękopisy i korespondencja przechowywane w Bibliotece Śląskiej, ale również rozproszone w muzeach i bibliotekach listy do różnych adresatów (np. Emila Zegadłowicza i Jana Wałacha) oraz „to, co pozostało” w zbiorach rodzinnych. Warto krótko przypomnieć, jaka jest zawartość nieformalnego archiwum domowego Alfreda Jesionowskiego.

² Por. K. Heska-Kwaśniewicz, *Taki to mroczny czas. Losy pisarzy śląskich w okresie wojny i okupacji hitlerowskiej*, Katowice 2004, s. 67.

³ Por. B. Snoch, *Jesionowski Alfred*, [w:] tenże, *Górnośląski słownik biograficzny*, wyd. drugie (uzupełnione i rozszerzone), Katowice 2004, s. 139.

⁴ Szerzej na ten temat: O. Płaszczewska, *Alfred Jesionowski. Przymierze z książką, przymierze z Polską*, [w:] A. Jesionowski, *Przymierze z książką. Krytyka literacka, publicystyka i proza z lat 1929–1945*, Kraków 2022, s. 5–56.

⁵ Zob. U. Gumuła, *Bibliografia prac Alfreda Jesionowskiego*, „Zeszyty Naukowe WSP w Katowicach” 1965, nr 3, s. 239–262.

⁶ Za tę i wiele innych bezcennych informacji dziękuję pani prof. dr hab. Krystynie Heskowej-Kwaśniewicz.

2. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego – charakterystyka

W archiwum domowym pisarza można wyróżnić pięć kategorii artefaktów. Są to:

1) przedmioty użytkowe i estetyczne, najbardziej oczywisty obszar pamiętek pozostałych po krytyku, a używanych przez jego żonę, Łucję i córki w „normalnym życiu”. Są to meble⁷, grafiki i obrazy⁸, naczynia kuchenne, ułamki wyprawy ślubnej Łucji (serwetki itp.);

2) pamiątki osobiste, takie jak mosiężna tabliczka z drzwi przedwojennego mieszkania na Śląsku, pieczętka z inicjałami do lakowania korespondencji, dziurkacz, portrety ołówkowe i kredką z czasów wojny;

3) archiwalia z zakresu wizualnej i oficjalnej pamięci rodziny: fotografie w albumach rodzinnych i luzem (ze zbiorów Łucji i Stefanii Jesionowskich, Niny Jesionowskiej-Ernst i Joanny Michalak) oraz legitymacje służbowe, świadectwa chrztu, ślubu (tzw. książka rodzinna). Nie ma tutaj książeczki wojskowej pisarza – co w świetle informacji biograficznych z ksiąg immatrykulacyjnych Uniwersytetu Poznańskiego (dziś Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) i wzmianek w próbach literackich⁹, w których mowa jest o ochotniczym udziale Jesionowskiego w wojnie bolszewickiej – wydaje się zrozumiałe;

4) część księgozbioru, obejmującego publikacje własne i cudze – z biegiem lat i kolejnymi przeprowadzkami ta spuścizna szczupleje. W latach powojennych wdowa po krytyku utrzymywała się m.in. ze sprzedaży wydawnictw bibliofilskich z jego kolekcji, w Pszczynie prowadziła wypożyczalnię książek z biblioteki męża. Zachowany zbiór użytkowy obejmuje książki z dedykacjami, np. Kornela Makuszyńskiego (niekiedy są to tylko strony tytułowe z dedykacjami, np. Tadeusza Kudlińskiego) dla Jesionowskiego. Znajduje się tu także kilka książek, które Jesionowski przypisywał żonie i córkom (powtarza się w nich wątek życzenia, by to była „ostatnia wojenna gwiazdka”) oraz jego publikacje zwarte (broшуry autorskie), w oprawach introligatorskich, z wklejanymi przez Jesionowskiego recenzjami, a także niektóre czasopisma i druki ulotne z jego artykułami;

5) „archiwum właściwe” – czyli to, co z perspektywy badaczy literatury i bibliotekarzy najciekawsze. O jego istnieniu dowiedziałam się niedawno (a opowieść o jego odkryciu nadaje się na sensacyjne słuchowisko radiowe bardziej niż na materiał referatu naukowego). Zawiera ono materiały maszynopisane i rękopiśmienne, których Łucja Jesionowska nie przekazała Urszuli Gumule (nie weszły zatem do Archiwum Alfreda Jesionowskiego w Bibliotece Śląskiej). Jest to zbiór o tyle istotny, że są w nim materiały, które nie mogły być upubliczniane w PRL. Ich wyłączenie ze spuścizny przekazanej Gumule wydaje się nieprzypadkowe. Samo w sobie mogłoby być przedmiotem refleksji nad problemem nie tylko cenzury czasów komunizmu, ale również wypracowa-

⁷ Por. O. Płaszczewska, *Gabinety, pracownie, mieszkania pisarzy i artystów w literaturze XIX–XX wieku*, Kraków 2021, s. 209–210.

⁸ Szerzej na ten temat: O. Płaszczewska, *Alfred Jesionowski. Literat i międzywojenna grafika*, „Rocznik Historii Sztuki” 2022, t. XLVII, s. 65–89.

⁹ Por. A. Jesionowski, *Przerwane zapiski*, [w:] tegoż, *Przymierze z książką...*, s. 566.

nych wówczas mechanizmów autokontroli Polaków, którzy byli czynni społecznie w okresie dwudziestolecia międzywojennego. Przykładem tego są dwa listy Stanisława Vincenza do Jesionowskiego albo pełna wersja *Przerwanych zapisków*, których kilka stron posiada Biblioteka Śląska. Kompletna wersja tego opowiadania znalazła się w opublikowanym w tym roku wyborze pism Jesionowskiego¹⁰.

3. Korespondencja literacka w archiwum domowym Jesionowskiego

Korpus materiałów znajdujących się w „archiwum domowym” obejmuje dwa odrębne (ze względu na miejsce przechowywania) zbiory:

I. część zachowaną przez żonę krytyka, Łucję Jesionowską (od czasu aresztowania męża w Krakowie, przez okres zamieszkania w Pszczynie, Lublinie i po ostateczne osiedlenie się w Krakowie – z córką Marią i jej mężem);

II. część zachowaną przez jego najstarszą córkę, Janinę (Ninę) Jesionowską-Ernst (mieszkającą w Warszawie do śmierci w 1994 roku).

Pierwszy ze wspomnianych zbiorów obejmuje:

- publikacje Jesionowskiego drukiem (książki, broszury, nadbitki);
- maszynopisowe prace Jesionowskiego (artykuły, recenzje, audycje radiowe) w 21 teczkach kartonowych przedwojennych i w 4 współczesnych, gdzie znalazły się materiały rozproszone – druki i teksty niepublikowane. Niektóre materiały noszą ślady odautorskiej korekty, inne to tzw. Przebitki maszynopisów (fioletowy druk);
- rozproszone notatki i zapiski odręczne krytyka; w różnych teczkach, także dołączone do oficjalnych dokumentów rodzinnych (aktów chrztu, ślubu itp.);
- „materiały autopromocyjne” Jesionowskiego, czyli kilkusetstronicowy brulion w formacie A4 z wklejanymi publikacjami od 5 sierpnia 1934 do 18 grudnia 1936 roku, a więc z okresu konsolidacji rangi Jesionowskiego na rynku wydawniczym i utrwalenia jego pozycji jako prawicowego krytyka i recenzenta. W brulionie na pierwszych i ostatnich kartach oraz na wyklejce tylnej okładki mieści się odręczny spis treści, sporządzony kilkoma kolorami atramentu. Jest to spis uzupełniany na bieżąco, z przeniesienia spisu na koniec zeszytu wynika, że jego obszerność przekroczyła oczekiwania autora. Większość tekstów jest opatrzona odręcznym adresem bibliograficznym (niektóre wpisy są wyblakłe i słabo czytelne). Teksty dotyczące grafiki są dodatkowo ilustrowane wycinkami z reprodukcjami omawianych dzieł. To niemal gotowa kronika pracy krytycznoliterackiej i rozległości zainteresowań Alfreda Jesionowskiego w latach 1934–1936.

Do tego zbioru artefaktów zaliczają się również wspomniane już oprawne introligatorsko publikacje monograficzne (broszury, które Jesionowski nazywał książkami) z wklejonymi wycinkami recenzji (opisane źródłem publikacji i datą). Podkreślić należy, że Jesionowski zbierał zarówno pozytywne, jak i negatywne głosy krytyki na temat swojej twórczości.

¹⁰ Zob. A. Jesionowski, *Przerwane zapiski*, [w:] tegoż, *Przymierze z książką...*, s. 561–575.

- Korespondencję ze środowiskiem literacko-artystycznym. Jej większą częścią dysponuje Biblioteka Śląska, w zbiorach pozostały tylko niektóre listy i karty pocztowe – zachowane przez żonę Łucję jako niezwiązane bezpośrednio ze Śląskiem, a prawdopodobnie ze względu na niesprzyjające ich upowszechnianiu okoliczności polityczne (np. listy od autorów zakazanych w PRL, jak Stanisław Vincenz) albo z powodów sentymentalnych. Między listami z lat trzydziestych znajduje się na przykład pierwszy powojenny list Gustawa Morcinka, pisany już ze Skoczowa, z 19 grudnia 1946 roku, w którym zapowiada wizytę u Łucji i relacjonuje, ile wie o zaginięciu Jesionowskiego:

Gdy byłem w obozie, wciąż myślałem o Was i dopytywałem się Tereski, co się z Wami dzieje. Tereska nie umiała mi wiele powiedzieć. Ludzie przychodzący do obozu z Krakowa, także niewiele wiedzieli. A gdy już byłem na wolności, doszły mnie tylko wieści, że Alfreda nie ma, a Pani jest w Krakowie z dziewczynami [...]. I Maryśka Kuglinówna opowiedziała mi kilka szczegółów z życia Krakowa. To wszystko, a o Alfredzie niczego nie mogłem się dowiedzieć ni nie mogę. Pani także nic nie wspomina, przypuszczając, że jużem został poinformowany.

Niektóre z kart tego zbioru noszą ślady niszczenia (rozdarcia, miętoszenia). Korespondencja literacka złożona jest w trzech teczkach.

A) Na pierwszej znajduje się opis: *Korespondencja z grupą „Wici” (Turwid-Szyperski)*, tutaj znajdują się między innymi:

- a) pocztówki o trudnym do rozszyfrowania, charakterystycznym podpisie Gustawa Morcinka (z portretem fotograficznym), jedna zawiera informacje na temat zapowiadanej wizyty Morcinka i Kuglina w Pszczynie u Jesionowskich (1933–1934?)¹¹; także wspomniany list z 1946 roku;
- b) list Heleny Boguszewskiej i Jerzego Kornackiego (Warszawa 28 IX 1938); odpowiedź na list Jesionowskiego z 20 września – czyli na ankietę na temat twórczości – z ciekawymi spostrzeżeniami na temat tego, czym jest wspólna praca dwojga literatów:

Pisanie wspólne, tworzenie, jest jedną z tych dziedzin szczęścia, w jakie obfituje nasze życie. Męczymy się jednak trudami naszego zawodu, – ale i to jest radością. Nie możemy odróżnić ściśle, co góruje w utworach naszych: autentyczność, czy fikcja. Fikcyjne postaci – pomysły i fikcyjne ich dzieje tak karmimy żywą obserwacją analogicznego środowiska, że jest tak, jakbyśmy je tam widzieli, w naszej pracy w terenie. Każdy utwór kończymy pisać z płaczem. Przyrzekamy sobie, że jeszcze powrócimy do drogich nam ludzi i zdarzeń z powieści. Żegnamy się z nimi, one wówczas jeszcze raz przed nami defilują z gwarem, z płaczem, ze śmiechem, barwny korowód, wszystko jak było, od początku do końca.

Piszemy tylko dlatego, że jesteśmy artystami. Pisanie jest naszą funkcją¹².

- c) nieczytelny list w sprawie teatru szkolnego od Stefana Papée (7 X 1934);
- d) dwa listy Leonarda Turkowskiego o kłopotach w „Nowym Kurierze” – o zwolnieniu z redakcji „Każda drobnostka doprowadza mnie do pasji i determinacji”¹³, a wcześniej o tematyce jego reportażu w rubryce *Co czyta Poznań* na łamach tego pisma;

¹¹ Por. G. Morcinek do A. Jesionowskiego [pocztówka]. Skoczów, 8 maja b.r. [uszkodzona]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

¹² H. Boguszewska, J. Kornacki do A. Jesionowskiego [list]. Warszawa, 28 września 1938, s. 3. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

¹³ L. Turkowski do A. Jesionowskiego [list]. Poznań, 9 czerwca 1934, [s. 2]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

- e) pocztówka od Alfonsa Szyperskiego (ze Środy Wielkopolskiej), z lutego 1934;
- f) list od członka redakcji (podpis nieczytelny) „Ziemi Piastowskiej” (dodatku do katowickiego „Ogniskowca” 1931–1932) z prośbą o wybaczenie nieautoryzowanego i bez wiedzy autora dokonanego przedruku: „Pan mi wybaczy i za złe tego pociągnięcia nie weźmie. Jak na początek – zawsze trudno”¹⁴ (nadawca pochodził z Brytkowa Śląskiego, przedstawiał się jako krajoznawca, jest też inny jego list z 20 lutego 1937 roku);
- g) opieczętowane pocztówki (2 II 1934; 27 VIII 1932; 27 IX 1932 oraz bez daty) – zawierające m.in. prośbę o szkic na temat twórczości Stanisława Helińskiego oraz listy od Mariana Turwida (15 I 1933; 3 VII 1932;), na papierze firmowym „Wici Wielkopolskich”; kilka również z 1935 roku;
- h) listy Alfonsa Szyperskiego (z listopada 1932 roku).

B) Druga teczka (opisana jako *Korespondencja z Ludwikiem Łakomym*) zawiera, wbrew informacji opisowej, maszynopisy artykułów Jesionowskiego do „Powstańca” oraz recenzje: podręczników Klemensiewicza do gramatyki języka polskiego; twórczości Wandy Miłaszewskiej; powieści Greya Owla Szarej Sowy¹⁵ *Pielgrzymi puszczy*; szkicu o młodzieży francuskiej.

C) Trzecia teczka to znów korespondencja literacka. Tutaj znalazły się listy Gustawa Morcinka (28 VIII 1939, 8 X 1930, 29 IX 1930), z informacjami, gdzie szukać wiadomości na temat księdza Damrota. Następnie natrafia się na mniej oficjalne listy z 1934 roku (12 II, 18 III, 25 IV, 3 i 18 X), a więc niewymieniane i nieomawiane ani w monografii Krystyny Heskowej-Kwaśniewicz *Pisarski zakon*, ani w artykule Barbary Pytlos *Gustaw Morcinek i Alfred Jesionowski: rozmowy o twórczości*¹⁶.

Tutaj także znajduje się list od Stefana Papée i, znacznie ciekawszy, od Zygmunta Nowakowskiego – z uwagami do „wywiadu” na temat „tajemnic twórczości” (31 VIII 1936)¹⁷. Wywiad w „Prosto z Mostu” ukazał się, zanim Jesionowski zdążył spożytkować uwagi rozmówcy, który na pocztówce z 5 września 1936 roku prosił jedynie, by krytyk uwzględnił te uwagi w „studium”, nad którym pracował i zapowiadał przesłanie egzemplarzy *Wymarszu* i *W pogoni za formą*¹⁸.

Jest tutaj także list po niemiecku o literaturze polskiej i sposobach jej promowania za granicą z 31 grudnia 1934 roku, napisany prawdopodobnie przez Czecha lub Słowaka, posługującego się językiem niemieckim (Wiskarionowicz? lub żony Jana S. Polaczka, Walerii Krajičkovej – podpis nieczytelny), który usłyszał w radiu Jesionowskiego wypowiadającego się na temat „„obrazów natury» w *Panu Tadeuszu*”¹⁹.

¹⁴ a.a. [członek redakcji „Ziemi Piastowskiej”] do A. Jesionowskiego [list]. B.m., [1932?]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

¹⁵ Grey Owl, właśc. Archibald Stansfeld Belaney, pol. Szara Sowa.

¹⁶ Por. B. Pytlos, *Gustaw Morcinek i Alfred Jesionowski: rozmowy o twórczości*, [w:] *Gustaw Morcinek: w 120-lecie urodzin*, red. K. Heskowej-Kwaśniewicz, J. Łyszczyna, Katowice 2012, s. 195–208.

¹⁷ Por. Z. Nowakowski do A. Jesionowskiego [list]. Kraków, 31 sierpnia 1936. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

¹⁸ Por. Z. Nowakowski do A. Jesionowskiego [pocztówka]. Kraków, 5 września 1936. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

¹⁹ Por. autor nieustalony, [Słuchacz – Czech lub Słowak] do Alfreda Jesionowskiego [list]. [B.m.], 31 grudnia 1934. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

Następna pozycja to serdeczny list od ciężko chorego na cukrzycę Kornela Makuszyńskiego pozbawiony daty rocznej (z 31 marca), który – otwarcie mówiąc o swoich problemach zdrowotnych i sytuacji bytowej – stwierdza, że Jesionowski jest

jednym z ludzi, których uczciwie miłuję, nie widziawszy ich na oczy. Nie tylko za to, co Pan o mnie pisze, lecz raczej za to, że Pan o wszystkim tak uczciwie pisze i z entuzjazmem i surowo i żywo, bez rabinackiej pozy i marszczenia czoła²⁰.

Autor *Awantury o Basię* deklaruje też, że Jesionowski zyskał w nim „wiernego przyjaciela”. Makuszyński, z konieczności bezzębny, zbolały, powiada:

Niech się Pan jako krytyk zdumiewa, że taki Hiob od lat kilku, jednak piszę i piszę, i – uśmiecham się. Mój Boże! Czasem – serdecznie to się przed Panem spowiadam – łyżę mi kapią na papier. Onegdaj pisałem tygodniowy felieton do „Kuriera Warszawskiego”, skowycząc z bólu. Cóż zrobić? Żyję naprawdę z literatury²¹.

O tym, że Makuszyński rzeczywiście niewiele wiedział o Jesionowskim, świadczy – o ile nie jest pozdrowieniem dla uczniów Jesionowskiego, a formułką przeznaczoną dla rodziny (krytyk miał córki, nie synów) – dopisek dla młodzieży „Niech Pan uściśnie gorąco swoich chłopaków, a sam przyjazne wyrazy załączam, dobry i Kochany Panie!”²².

Przytaczany list pisarza to doskonały materiał uzupełniający dwa portrety – Makuszyńskiego i Jesionowskiego – autorów wierzących w ludzką dobroć. Rozdarta i pozbawiona daty jest pocztówka od Makuszyńskiego z Zakopanego. Na pocztówce z reprodukcją obrazu Zofii Stryjeńskiej pisarz dziękował za „przemieły sposób powiadomienia młodzieży o książce”²³.

W trzeciej teczce znalazł się także list opolskiego literata, Stanisława Czernika, z interesującym autokomentarzem do twórczości (począwszy od tomiku *O polskim płocie*) (19 II 1933).

Sąsiaduje z nim dowcipny list Jana Kuglina (16 IV 1932), nazywającego krytyka „niebezpiecznym człowiekiem”, który „przywiózł mi pozdrowienie z domu” i chce go „przez to podstępnie w gazetach opisać”²⁴. To nie tylko dowód humoru księgarza z Bogumina, ale również ważna wypowiedź, w której Kuglin opowiada o swojej drodze twórczej i przedstawia się jako „regionalista krańcowy”, wskazując najważniejsze z jego perspektywy publikacje. W zbiorze znajduje się też inny jego list z 1935 roku (trudno czytelny ze względu na przebijający atrament), świadczący o trwałości kontaktów księgarza i krytyka.

Są wśród archiwaliów listy od Jana Wałacha z Istebnej (jeden niedatowany, pozostałe z 9 i 16 I 1936 roku), z zaproszeniem do obejrzenia pracowni artysty i do-

²⁰ K. Makuszyński do A. Jesionowskiego [list]. Zakopane, 31 marca [b.r.]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

²¹ Tamże.

²² Tamże.

²³ K. Makuszyński do A. Jesionowskiego [pocztówka]. [B.m., b.d.]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

²⁴ J. Kuglin do A. Jesionowskiego [list]. Poznań, 16 kwietnia 1932. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

łączonymi drzeworytami²⁵ (które nie zachowały się w zbiorach domowych), a także wiersz Leonarda Turkowskiego (autora dosyć obszernej z Jesionowskim korespondencji) *Gospoda pod tym drugim* z dedykacją dla krytyka²⁶. Ponadto „odkrytyka” i list od Jerzego Bandrowskiego.

Odrębną kolekcję stanowi kilka listów od Morcinka, który opowiada m. in. o tym, jak próbował swoich sił jako felietonista w „Gazecie Polskiej”²⁷ (list z lipca 1936 roku). Znacząca jest tutaj kartka adresowana do Paryża (niestety, bez wyraźnych dat), dzięki której można poznać adres Jesionowskiego podczas pobytu we Francji: Hotel du Globe, 50, Rue des Écoles²⁸.

Serdeczne podziękowania za recenzję kieruje do Jesionowskiego Zofia Szymanowska, która – według własnego określenia – była w grudniu 1935 roku „początkującym autorem” i cieszyła się, że w opublikowanej na łamach „Prosto z Mostu” recenzji *Opowieści o naszym domu* Jesionowski z niezwykłą „subtelnością i przejmującą głębią odczuł w niej [...] i wypowiedział” intencje autorki²⁹. W podobnym tonie, choć z nieco większą rezerwą wyrazy wdzięczności za recenzję *Na drogach Polski* w „Prosto z Mostu” kieruje do Jesionowskiego Hanna Mortkowicz-Olczakowa (13 VIII [1935?]³⁰).

W teczce mieszczą się też dwa listy od Jana Sztudyngera – kartka z prośbą o odpowiedź i wybaczenie jakiejś przykrości (data nieustalona)³¹ i wysłany do Paryża list bez daty, z ręcznie dodaną prośbą: „Napisz!” na tekście maszynopisowym³².

Od Jerzego Marlicza (właśc. Heleny Borowikowej) są listy z 5 i 25 marca 1935 roku. Borowikowa przesyła krytykowi fragment nowej powieści, *Hotel na wodzie*, z pytaniem o jego opinię: „Jest w niej jaki sens? Czy dużo należałoby przerobić”, niepokoi się autorka i dwukrotnie zaprasza krytyka do Torunia³³. Z korespondencji, jaką Jesionowski prowadził z pisarkami, warto wspomnieć też list od Wandy Miłaszewskiej (31 X 1937). Autorka domaga się w nim uwag krytycznych, analizy „pracy” literackiej, „inspekcji tego gmachu, jakim jest powieść, zbudowana

²⁵ J. Wałach do A. Jesionowskiego [2 listy]. [B.m.], 9 i 16 stycznia 1936. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

²⁶ Por. L. Turkowski, *Gospoda pod tym drugim*, [wiersz]. [Poznań], 24 lutego [19]37. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

²⁷ Por. G. Morcinek do A. Jesionowskiego [list]. [B.m.], 19 lipca 1936. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

²⁸ Por. G. Morcinek do A. Jesionowskiego [pocztówka]. Skoczów, [1 sierpnia 1933?]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

²⁹ Por. Z. Szymanowska do A. Jesionowskiego [list]. Warszawa, 1 grudnia 1935. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³⁰ Por. H. Mortkowicz-Olczakowa do A. Jesionowskiego [list]. [B.m.], 13 sierpnia 1935 [?]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³¹ Zob. J. Sztudynger do A. Jesionowskiego [pocztówka]. [B.m., b.d.]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³² Por. J. Sztudynger do A. Jesionowskiego [list]. [B.m., b.d.]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³³ H. Borowikowa do A. Jesionowskiego [list]. [B.m.], 5 marca 1935. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

i umebLOWana przez architekta-literata”³⁴. Zapowiada również rychłe nadesłanie „egzemplarza *Więza*” oraz maszynopisu nowej powieści³⁵.

W teczce zachowały się również dwa kurtuazyjne listy od Stanisława Vincenza z 1937 roku, którego *Na wysokiej połoninie* Jesionowski recenzował; jeden ze Słobody Runguskiej³⁶, drugi z Bystrzcy pod Czarnohorą, wysłany już po spotkaniu pisarza z krytykiem podczas „Tygodnia Gór” w Wiśle³⁷.

Z kręgu korespondencji najbliższych przyjaciół Jesionowskiego wywodzą się listy Jana Wiktora. Obaj literaci znali się ze Stanisławem Ligoniem, z którym Wiktor kontaktował się podczas pobytu w Katowicach w listopadzie 1935 roku. Pisarz zachęcał Jesionowskiego do wycieczki w Pieniny (19 VII 1936)³⁸. Pocztówek Wiktora jest w zbiorze osiem (plus jedna czysta z portretem pisarza z serii „Współcześni pisarze polscy”), do tego dołączyć należy źle zachowany list, którego daty nie można wskazać.

Z korespondencji z mniej dziś znanymi postaciami życia literackiego II Rzeczypospolitej wymienić należy list Floriana Śpiewaka (21 XI 1937), interesujący, ponieważ nadawca zwraca się w nim do adresata jako do eksperta w dziedzinie sztuki ludowej, prosząc o ocenę swoich prac: fotografii i szkiców rysunkowych, a także zawiadamia go o przygotowywanych słuchowiskach radiowych swego autorstwa³⁹. Ponadto wspomnieć należy list Jerzego Stanisława Polaczka, który dziękuje Jesionowskiemu za „łaskawe i przychylne omówienie” jego tomiku poetyckiego *Witraż Celsjusza* na łamach „Polski Zachodniej” i wyjaśnia, że nie jest rodowitym Ślązakiem cieszyńskim, lecz pochodzi z Podhala⁴⁰. W tym samym zbiorze dokumentów mieści się też zaproszenie Naczelnika Wydziału Prezydialnego Urzędu Województwa Śląskiego do wygłoszenia 12-minutowej pogadanki na temat „ideału młodego” w literaturze romańskiej „na przestrzeni np. trzech wieków” w ramach tzw. Żywego Dziennika 2 grudnia 1937 roku⁴¹.

Wśród archiwaliów domowych zachowało się również kilka listów umieszczonych bezpośrednio w sąsiedztwie dotyczących ich materiałów, znajdujących się w różnych teczkach. Tak więc do maszynopisu recenzji *Na tropach Smętka* podpięty został list Melchiora Wańkowicza z 7 listopada 1936 roku, a list aktorki Wandy Siemaszkowej z 1938 roku włożony został pomiędzy recenzje teatralne i proto-

³⁴ Por. W. Miłaszewska do A. Jesionowskiego [list]. Gdynia, 31 października [19]37. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³⁵ Por. tamże.

³⁶ Por. S. Vincenz do A. Jesionowskiego [list]. Słoboda Runguska, 14 września 1934. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³⁷ Por. S. Vincenz do A. Jesionowskiego [list]. Bystrzec pod Czarnohorą, [b.d.]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³⁸ Por. J. Wiktor do A. Jesionowskiego [pocztówka]. Szczawnica, 19 sierpnia [1936]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

³⁹ Por. F. Śpiewak do A. Jesionowskiego [list]. Krzyżkowice, 21 listopada 1937. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

⁴⁰ Por. J. S. Polaczek do A. Jesionowskiego [list]. Morawska Ostrawa, 5 lutego 1937. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

⁴¹ Por. Naczelnik Wydziału Prezydialnego Urzędu Wojew. Śląskiego do A. Jesionowskiego [list]. Katowice, 12 listopada 1937. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

koły z konkursów dla dramatopisarzy (to jeden ze śladów działalności Jesionowskiego jako krytyka teatralnego i członka jury w konkursach na sztukę sceniczną). Natomiast list od Stanisława Brzeczковского⁴² dołączony został do maszynopisu artykułu na temat twórczości grafika, który w 1936 roku Jesionowski opublikował na łamach poznańskiej „Kultury”⁴³.

Jednym słowem jest to archiwum obszerne, wymagające obróbki (opisu bibliograficznego i szczegółowej analizy merytorycznej), obfitujące w cenne materiały dla historyków, badaczy dziejów literatury polskiej, sztuki, kultury i historii Śląska, dla biografów i bibliofilów zainteresowanych produkcją literacką dwudziestolecia międzywojennego.

Drugi zbiór, będący własnością Janiny (Niny) Jesionowskiej-Ernst, jest mniej obszerny od poprzedniego. Ma formę pliku listów i kart złożonych do formatu klasycznej koperty pocztowej, przewiązanego różową wstążeczką. Znalazły się w nim karty pocztowe i listy Jesionowskiego (podpisującego się jako „Alfred Jeske”) z więzienia gestapo w Katowicach do żony i córek, grypsy stamtąd, a także (odrębnie przechowywane) portrety krytyka ołówkiem, prawdopodobnie sporządzone przez rosyjskiego jeńca przetrzymywanego w tej samej placówce. Kilka „odkrytek” napisanych zostało po niemiecku.

Zbiór zawiera także dokumenty „poboczne” – bezpośrednio związane z zaginięciem krytyka i jego poszukiwaniami, prowadzonymi przez żonę. Są tutaj (adresowane do Łucji Jesionowskiej), listy Ślązaczek, zatrudnionych podczas okupacji w więziennej kuchni w Katowicach. Tuż po wojnie przesyłały listy z pytaniem, czy „Pan Profesor” wrócił i (to już inna historia) dramatycznym wołaniem o sprawiedliwość Ślązaków traktowanych przez władze komunistyczne jako Niemcy:

A nas gwałtem zrobili niemcami i teraz człowiek musi cierpieć, ale niech pani sama pomyśli, co może człowiek być za niemiec, jak z polskiej krwi i kości pochodzi, ja wogule nie władałam germańskim językiem tylko polskim to pani mąż najlepszy świadek⁴⁴.

W tej korespondencji znalazł się również list żony jednego z więźniów, Wielkopolanki (dane znane autorce tekstu), która zwraca się do Jesionowskiego – nie wiedząc o jego losach, a zakłada, że powrócił do domu – z prośbą o wyjaśnienie, czy jej mąż w obozie pracy Fünfteichen (Miłoszyce) zachowywał się godnie. Tamta kobieta traktuje Jesionowskiego jako największy autorytet i bezpośredniego świadka, który mógłby jej przekazać prawdę.

Razem z materiałami epistolograficznymi w zbiorze znalazł się spis ruchomości Jesionowskiego, sporządzony na potrzeby przeprowadzki rodziny do Pszczyny wraz z odpowiedziami Czerwonego Krzyża i innych instytucji krajowych i zagranicznych na korespondencję Łucji Jesionowskiej, poszukującej zaginionego bez wieści męża. Przeprowadzka osieroconych kobiet spowodowana była zaintereso-

⁴² Zob. S. Brzeczkowski do A. Jesionowskiego [list]. [B.m.], 22 sierpnia 1936. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego. [List spięty z maszynopisem rozmowy opublikowanej w „Kulturze” w 1936 roku].

⁴³ Zob. A. Jesionowski, *Rozmowa z St. Brzeczkovskim*, „Kultura” 1936, nr 29, s. 5.

⁴⁴ F. Ostrowska do Ł. Jesionowskiej [list]. [B.m.], 26 marca 1945. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego. [Zachowana ortografia i interpunkcja oryginału].

waniem Urzędu Bezpieczeństwa działalnością Łucji, która współpracowała z kurierami, przeprowadzającymi żołnierzy AK na Zachód. Wstrząsająco spartańska zawartość tej listy pokazuje, jaka była sytuacja ekonomiczna polskiej inteligencji w pierwszych latach po drugiej wojnie światowej.

4. O korespondencji więziennej Alfreda Jesionowskiego

Omawiane materiały – o niezwyklej wartości emocjonalnej, jeśli patrzy się na nie z perspektywy członka rodziny – mają także duże znaczenie historyczne i historycznoliterackie. Nie tylko uzupełniają biografię Alfreda Jesionowskiego, pozwalają na bliższe datowanie ostatnich momentów jego życia. Przykładowo, w liście kierowniczkii jadłodajni w gmachu Tajnej Policji w Katowicach, pojawia się wiadomość o tym, że kobieta widziała Jesionowskiego po raz ostatni 24 stycznia 1945 roku i zaopatrzyła go w żywność na drogę „do Niemiec”. Aresztowanych (jak pisze Rozalia Godt⁴⁵) wywożono „w niewiadomym” dla niej kierunku. W tych materiałach znajdują się również informacje na temat sytuacji aresztantów, możliwości kontaktu z nimi, postaw i przeżyć uwięzionych. Z korespondencji więziennej Jesionowskiego, stanowiącej cenny przykład epistolografii miłosnej i rodzinnej o wysokim poziomie literackim, można również dowiedzieć się wiele o poglądach krytyka na temat roli i znaczenia literatury w procesie wychowania. Na pocztówce adresowanej do najstarszej z córek z 30 października 1944 roku znaleźć można wskazówki na temat najważniejszych lektur, a także stylu pisania:

Spróbuję Ci teraz posłać spis lektur, które absolutnie przeczytać powinnaś: więc *Odyseję* i *Iliadę*, Parandowskiego: *Dysk olimpijski* – Prusa: *Faraona*, *Rzym za Nerona* (zdaje się Kraszewskiego), *Starą Baśń* i *Chatę za wsią* Kraszewskiego, *Nad Niemnem* Orzeszkowej [ewentualnie] *Cham* tejże autorki, Rodziewiczówny powieść *Dewajtis – Na wyżynach*. Żeromskiego *Szyfrowe prace*, Perzyńskiego *Uczniaki*, Kaden-Bandrowskiego *Aciaki* [z I a], *Miasto mojej matki* i Jerzego Bandrowskiego „*Wieś mojej matki*”, Nowakowskiego *Robinson* i *Przylądek dobrej nadziei*, Szczuckiej *Gród nad Jeziorem*, jeszcze raz Trylogię⁴⁶.

Warto zauważyć, że prócz *Iliady* i *Odysei* brak tu arcydzieł piśmiennictwa światowego, dominuje na liście literatura polska, proza XIX-wieczna i z początku XX stulecia. Tylko niektóre z wymienionych przez krytyka dzieł należą dziś do kanonu lektur szkolnych, składają się raczej na wybór „literatury budującej” lub składającej do refleksji. Jesionowski zapowiada, że dostarczy córce jeszcze listy lektur z poezji i dramatu (ten wątek urywa się w korespondencji). Podkreślić należy, że zalecane do czytania utwory wybiera zgodnie ze swoją podstawową zasadą oceny dzieła literackiego – patrząc na nie przez pryzmat jego wymowy etycznej. Uderzające jest to, wzięwszy pod uwagę okoliczności, w jakich przytoczone wskazówki są formułowane, że w sytuacji bezpośredniego zagrożenia krytyk przypomina córce, jak należy czytać – to jest jego przesłanie z więzienia. Mówi ono, że za pomocą woli, ducha i umysłu można stanąć ponad realiami aresztu i zachować wewnętrzną wolność:

⁴⁵ Por. R. Godt do Ł. Jesionowskiej [list]. Katowice, 25 lutego 1945. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

⁴⁶ A. Jesionowski do N. Jesionowskiej [kartka z katowickiego aresztu śledczego]. Katowice, 30 października [19]44, (stempel z 9 listopada)]. Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego.

Prowadź dziennik lektur: krótkie streszczenia, charakterystyka najważniejszych postaci, tło historyczne lub opisowe, uzasadnić pisemnie: co mi się podobało – co nie, dlaczego, wypisać najpiękniejsze (krótsze lub dłuższe urywki). Następny raz podam Ci spis poezji, potem dramat. Czytać uważnie, mniej dbać o fabułę, ile o charakterystykę tej atmosfery, spraw i osób w powieści⁴⁷.

Przejawem tak rozumianej wolności jest zdolność snucia refleksji na temat metodologii poznania – niezależnie od okoliczności zewnętrznych.

5. Podsumowanie

Zawartość zachowanych po Alfredzie Jesionowskim teczek podzielona jest zgodnie z kryterium tematycznym. Niekiedy następują odejścia od tej reguły, materiały są przemieszczane – prawdopodobnie to konsekwencja przekazywania części archiwum Urszuli Gumule i chęci ukrycia lub zachowania części dorobku. Poszczególne części kolekcji to materiały ułożone mniej więcej chronologicznie, zachowane w nie najgorszym (wziąwszy pod uwagę próby palenia dorobku w momencie aresztowania Jesionowskiego oraz sposób, w jaki później przez lata były ukrywane, przewożone i przechowywane) stanie. Bez wątpienia wymagają nie tylko konserwacji, ale opracowania – przez historyków, biografów, neofilologów i archiwistów. Rzetelnego omówienia, opisu i ewentualnego wydania drukiem – zwłaszcza listów więziennych i części prelekcji radiowych.

Zgromadzone archiwum nie ma charakteru profesjonalnego, warto jednak mówić o nim jak o dziele instytucji. Instytucji, którą był Jesionowski – i jaką również była dyskretnie stojąca na straży dorobku męża Łucja ze Sroczyńskich Jesionowska (1899–1979), działaczka Rady Głównej Opiekuńczej podczas wojny i po niej. Ta sama, która od 1945 roku poszukiwała męża na całym świecie, wychowała jego córki, przed wojną prowadziła dom, a później potrafiła zachować najcenniejsze po nim pamiątki, a także jego narzędzia i owoce pracy, cały warsztat krytyczno-literacki. Czyniąc to bez rozgłosu, dyskretnie i z cierpliwą wiarą, że również dla Alfreda Jesionowskiego nadejdzie czas wyjścia z mroku zapomnienia.

Bibliografia

Źródła

Archiwum domowe Alfreda Jesionowskiego [zbiory prywatne].

Jesionowski Alfred, *Artykuły i notatki dotyczące metodyki nauczania, rękopisy Biblioteki Śląskiej w Katowicach*, sygn. R 1747 III.

Jesionowski Alfred, *Korespondencja z lat 1930–1937*, rękopisy Biblioteki Śląskiej w Katowicach, sygn. R 1503 III.

Jesionowski Alfred, *„Książka naiwna czyli o tajemnicach twórczości”*, rękopisy Biblioteki Śląskiej w Katowicach, sygn. R 1750 III.

⁴⁷ Tamże.

- Jesionowski Alfred, *Notatki z literatury niemieckiej*, rękopisy Biblioteki Śląskiej w Katowicach, sygn. R 1748 III.
- Jesionowski Alfred, „*Plebiscyt i powstania śląskie w polskiej literaturze pięknej*”. *Materiały do publikacji*, rękopisy Biblioteki Śląskiej w Katowicach, sygn. R 1746 III.
- Jesionowski Alfred, *Próby prozy związane z wrześniem 1939 i okupacją hitlerowską*, rękopisy Biblioteki Śląskiej w Katowicach, sygn. R 1749 III.
- Jesionowski Alfred (2022), *Przymierze z książką. Krytyka literacka, publicystyka i proza z lat 1929–1945*, oprac. M. Urbanowski, O. Płaszczewska, Kraków: Wydawnictwo Arcana.
- Jesionowski Alfred (1936), *Rozmowa z St. Brzęczkowskim*, „Kultura” nr 29, s. 5.

Opracowania

- Gumuła Urszula (1965), *Bibliografia prac Alfreda Jesionowskiego*, „Zeszyty Naukowe WSP w Katowicach” nr 3, s. 239–262.
- Heska-Kwaśniewicz Krystyna (2004), *Taki to mroczny czas. Losy pisarzy śląskich w okresie wojny i okupacji hitlerowskiej*, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Płaszczewska Olga (2022), *Alfred Jesionowski. Przymierze z książką, przymierze z Polską*, [w:] Alfred Jesionowski, *Przymierze z książką. Krytyka literacka, publicystyka i proza z lat 1929–1945*, oprac. Olga Płaszczewska, Maciej Urbanowski, Kraków: Wydawnictwo Arcana, s. 5–56.
- Płaszczewska Olga (2022), *Alfred Jesionowski. Literat i międzywojenna grafika*, „Rocznik Historii Sztuki”, t. XLVII, s. 65–89.
- Płaszczewska Olga (2021), *Gabinety, pracownie, mieszkania pisarzy i artystów w literaturze XIX–XX wieku*, Kraków: Avalon.
- Pytlos Barbara (2012), *Gustaw Morcinek i Alfred Jesionowski: rozmowy o twórczości*, [w:] *Gustaw Morcinek: w 120-lecie urodzin*, red. Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Jacek Lyszczyna, Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, s. 195–208.
- Snoch Bogdan (2004), *Górnośląski słownik biograficzny*, wyd. drugie (uzupełnione i rozszerzone), Katowice: Muzeum Śląskie.

Remnants of a heritage.

Some remarks on Alfred Jesionowski's home archive

Summary

The main purpose of the essay is to present the part of Alfred Jesionowski's (1902–1945?) literary and material heritage, preserved in his family archives. The text, divided in five parts, deals with the problem of the complex biography of the right-wing writer and literary critic, teacher, radio journalist and expert in Polish-German relationship and his activity in Polish Silesia before the second world war. More-

over, it presents the contents of Jesionowski's home archive, both material and literary artefacts the widow and daughters conserved. Five categories of object are mentioned, such as: utility items, including a collection of xylography and some pieces of furniture, personal records, photographs and identity documents, books and the "main archive" itself. Hence, the special stress is given to the archive containing Jesionowski's writings (typescripts and manuscripts) as far as his publications and their reviews (collected by the critic in the form of press clippings) and his correspondence with the literary milieu of the interwar period. In addition, some fragments of his letters from nazi-German prison are quoted. Last but not least, the importance of the study of the content of Jesionowski's archive is discussed and commented in the context of history and culture.

Key words

Alfred Jesionowski, manuscript heritage, literary correspondence, literature and culture of the interwar period in Poland, Silesia in the study of history and literature

„Was ist übrig...” – über Manuskripte und Typoskripte im Haussammlung von Alfred Jesionowski

Zusammenfassung

Der Artikel stellt Teile des im Familienarchivs verwahrten literarischen und materiellen Nachlasses von Alfred Jesionowski (1902–1945?) vor. Der fünfteilige Text zeigt die Biografie des Schriftstellers und Literaturkritikers, Lehrers, Rundfunkjournalisten und Experten auf dem Gebiet der polnisch-deutschen Beziehungen sowie seine Aktivitäten in Polnisch-Schlesien in der Zwischenkriegszeit an.

Darüber hinaus präsentiert der Artikel den Inhalt des Familienarchivs von Jesionowski, sowohl materielle aber auch literarische Erzeugnisse, die von der Witwe des Schriftstellers und seinen Töchtern aufbewahrt wurden.

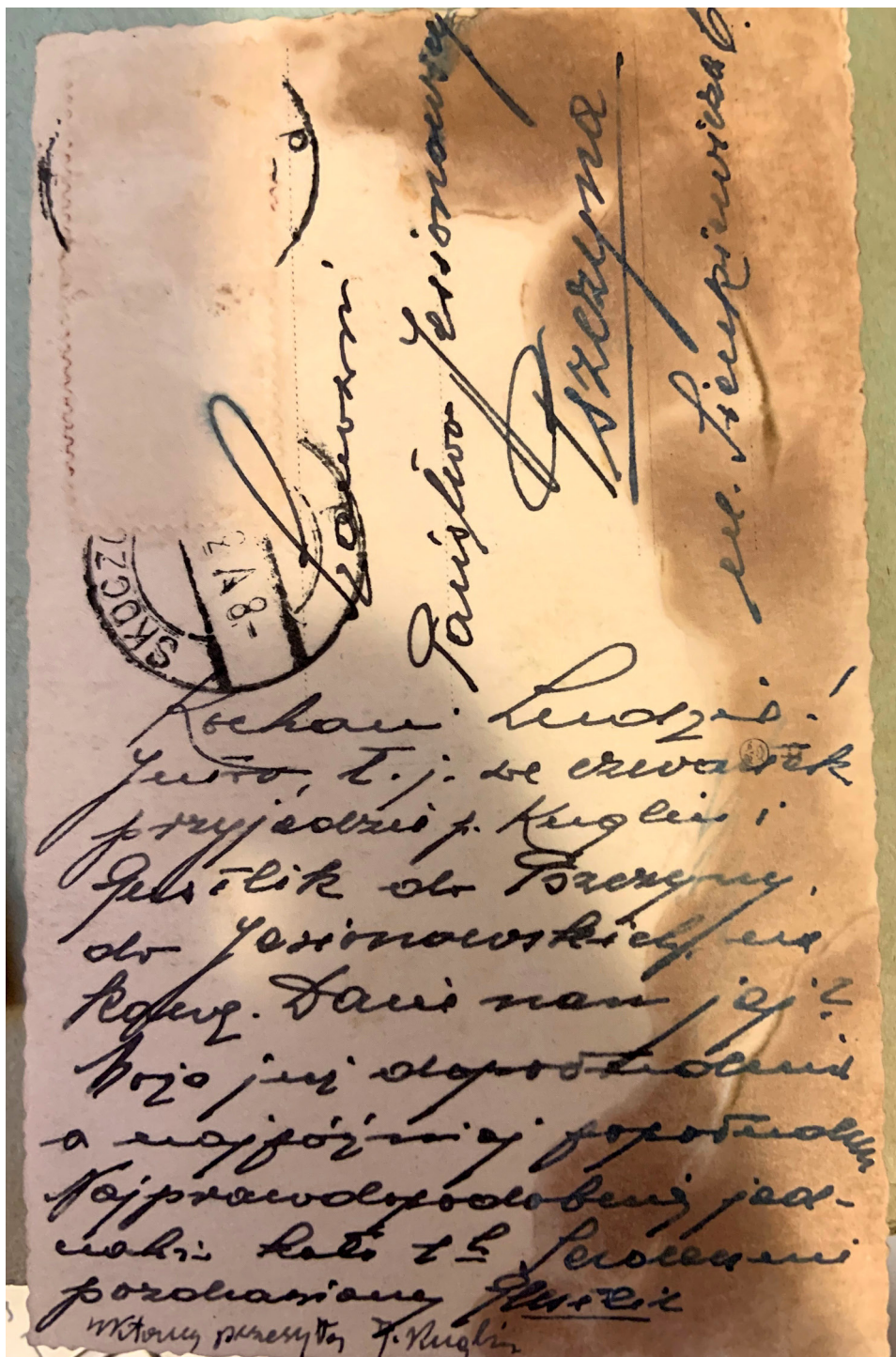
Fünf Kategorien von Objekten wurden aufgelistet, wie z.B.: Alltagsgegenstände, darunter eine Sammlung von Holzschnitten und Möbeln, persönliche Notizen, Fotografien und Dokumente, Bücher und das „eigentliche Archiv“. Der Artikel legt einen besonderen Schwerpunkt auf Archivalien, darunter Jesionowskis Schriften (Typoskripte und Manuskripte), seine Publikationen und ihre Rezensionen (Zeitungsausschnitte) und die Korrespondenz mit dem literarischen Milieu der Zwischenkriegszeit. Der Text zitiert Auszüge aus Alfred Jesionowskis Kriegsbriefen aus dem Gestapo-Gefängnis. Abschließend wird die Bedeutung der Erforschung des Jesionowski-Archivs im historischen und kulturellen Kontext diskutiert und kommentiert.

Schlüsselwörter

Alfred Jesionowski, Handschriftenerbe, literarische Korrespondenz, Literatur und Kultur der Zwischenkriegszeit, Oberschlesien in der historischen und literarischen Forschung

Portret Alfreda Jesionowskiego, późne lata 30 XX wieku

Pocztówka Gustawa Morcinka do Alfreda Jesionowskiego
Skoczów, 8 maja 1937? (z dopiskiem Jana Kuglina)

TOWARZYSTWO WYDAWNICZE „ROJ” Sp.
 WARSZAWA, KREDYTOWA 1 — TEL. 599-04 — SKRZYNKA POCZTOWA 568 — KONTA P. K. O. 9880
 7. XI. 36.

Szanowny Panie,

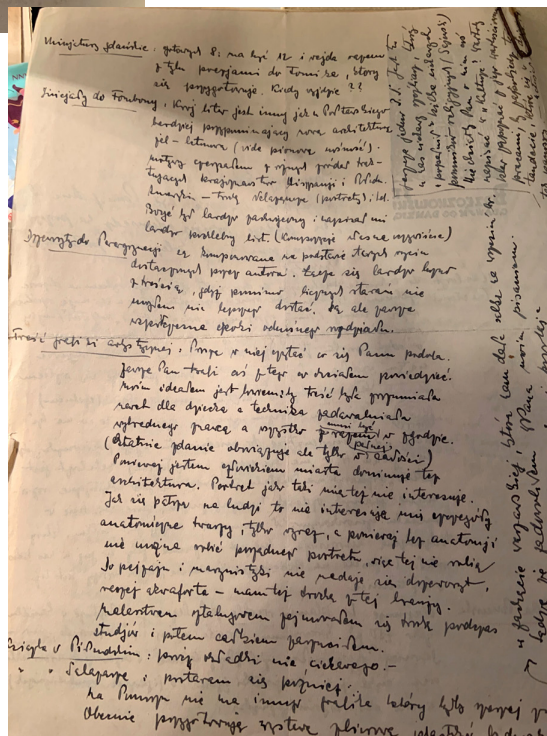
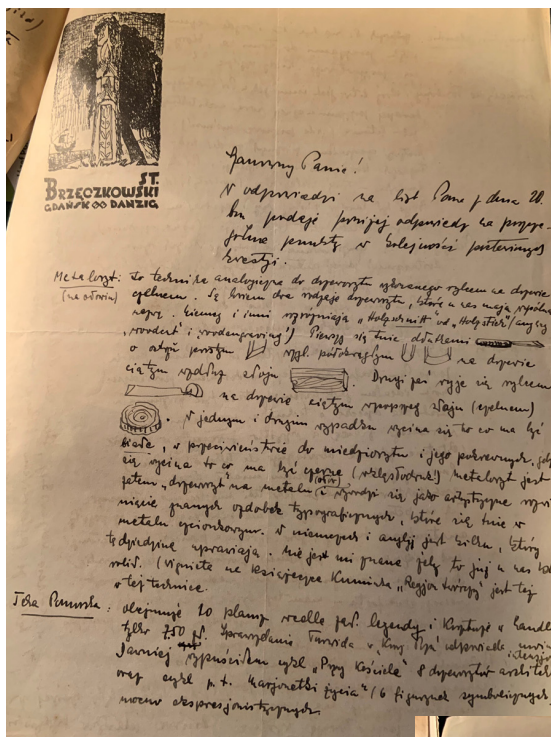
z największą chęcią przebiegam „Simultany”. Jest to zjawisko dla mnie ważne, bo pisze wielką książkę, rozprawę z temi wszechświat i sam niepokony jestem, jak wygląda autor, czy eksperymentator, porównanie między: 1) wprowadzenia walka dźwiękowego 2) Rozprawy w jednej książce od najbliższego felietonu do tablicy statystycznej 3) Zaczepiania o stany fakt o strachu, dźwięku, dźwięku, kompakt, wielkich perspektyw 4) dźwiękowania (simultany) czasów — czy to wszystko czy-
 brzymie próby, czytelniaki

Periódzie rdanie, którego re-
 cezję o „Opieranej Rewolucji” zawsze
 badej, wspominać, będzie dla mnie
 b. ważne. Piszący pełne obrazy,
 upewnienia, bo inakiej klępie
 i bci się, zmniejszając nową ciemną,
 a raczej nie bci się, tylko sam
 w sobie racjonalnie walpie.

Exemplar nie przysłałem,
 bo „Strony” mają prawo
 jakieś w próbie i sam racjonal-
 nym podejściem, że ten dźwięk
 Przemysłu to młot. I i bci
 w liście Pana nie ma wzmianki
 czy Pan by książkę otrzymał?

Więcej dźwięk
 M. Wańkowicz

List Melchiora Wańkowicza do Alfreda Jesionowskiego z 7 listopada 1936 roku

Fragment listu Stanisława Brzeczowskiego do Alfreda Jesionowskiego
z 22 sierpnia 1936 roku

